

Big blue octopus
(*Octopus cyanea*)

Na veimataqali kuita kei na vanua era vakawa kina

Na kuita era veiwekani vata kei na vasua ka walu na ligadra ka rawa ni veidomici, malumu na yagodra ka kaukauwa na nodra galegale vaka na itoki ni manumanu. Ke lailai e rauta ni 100 na veimataqali kuita era tiko e na veiwasa e na vuravura.

Dina ga ni kuita era tiko e na boto ni waitui, era rawa ni qalo totolo sara ni ra balata yani na waitui e na ligadra. E rawa tale ga ni ra veisau roka e na nodra biuta mai eso na cagi loaloa me vakasesei ira kina na dauqoli. O ira kece na kuita era rawa ni ra veikati e na batidra kaukauwa, ia e dua na kena mataqali era roka karakarawa era dau vakarerevaki vei keda na tamata.

O ira na kuita e duidui sara na kedra lelevu ia o ira na kuita ni veicakau se kuita ni siga ka ra sa levu sara e na veicakau e na Pasifika era tubu me rauta e 1 na mita.

Na veivanua era susu kina kei na nodra i kanakana

O ira na kuita ni cakau era dau tiko ena qakilo se na qara e na veicakau lase. Na nodra itikotiko qo e rawa me ra kunei mai na nodra benu ni kakana kei na qa ni vivili volekata na vei icurucuru ni cakau.

E levu vei ira na kuita era dau kana e na bogi ia o ira na kuita kilai levu era dau kana e na siga. Era dau kana vasua, qari, ura, urau, baca, kei na so na ika. Era laukana na kuita mai vei ira na vai, qio, vai vakavotona, kei na so na ika lelevu.

Na nodra vakasucu kei na i vakarau ni nodra bula

E tiko na kuita tagane kei na kuita yalewa. E na gauna ni vakaluveni, o ira na kuita tagane (♂) era vakayagataka e dua na ligadra me ra biuta na nodra wai e na ruku ni yagodra na kuita yalewa. Na kuita yalewa (♀) e vakalutuma e drau vaka drau na yaloka me ra qai veiwaki kei na wai ni kuita tagane ka sa maroroi tu.

Na kuita yalewa e vakadavora na yaloka sa veiwaki oti e na ruku ni cakau. E taqomaka na yaloka ka sega ni toso yani me vaqara kakana me vica na macawa me yacova ni sa ra vakaluveni. O ira na luvena era vaka na kuita matua lalai ka ra qalo tiko e waitui me rauta e dua na vula. E vica wale ga, rauta beka ni dua e na veiyadrau era na bula tiko e boto ni waitui me ra luvena lalai. Era qai tubu me ra kuita lelevu ka sa rawa ni ra vakasucu ni bera e lima na vula, ka 1 se 2 na yabaki na dede ni nodra bula.

Na i vakarau ni veiqaravi kei na veika ka rawa ni vakayacori

E sega ni levu na lawa e sa vakarautaki me ra maroroi kina na kuita dina ga ni kedra iwiliwili sa lutu sobu tiko e na veicakau.

Na yalani ni kedra lelevu na kuita e rawa ni vukei ira na kuita yadudua me ra vakasucu rawa vakadua ni se bera ni ra qolivi. E levu na ivakarau ni qoli sa vakayagataki vakalevu era vakamavoataka na kuita kei ira era lalai sobu, kevaka era vakabulai tale era na sega ni bula tale.

Eso na lawa se lewa vakoro me qaravi e wili kina na vakatabui ni vakayagataki ni vakarau ni qoli ka vakacacana na veicakau.

Na lawa ka rawa ni vakayacori me vaka:

- tauyavutaki na vakatabui ni iqoliqoli ka tabu tale ga na qolivi ni kuita;
- vakagaunataki na qolivi ni veiqoliqoli ka ra sa wasewasei tu me ya 1 na yabaki. E na dua na koro e rawa ni wasei vakarua se vakatolu na kena iqoliqoli. Sa na rawa kina na kena vakatarai na qoli kuita e na dua na iqoliqoli ka ra qai veitaratarvi yani vakaiwasewase. Ni ra dau tubu totolo, e na loma ni 1 ki na rua na yabaki sa na rawa kina me ra lelevu cake ka ra vakaluveni sara ka toso cake tale ga na kedra iwiliwili.

Na i vakarau ni qoli

Era dau qolivi na kuita mai vei ira na veivanuyanu e na Pasifika ka ra vakayagataki kina e levu na ivakarau ni qoli me vaka na vakasavuba, siwa bacani, kei na moto.

Eso na ivakarau ni qoli e vakacacana vakalevu sara ga na iqoliqoli ni ra sa kauta tani mai na kuita mai nodra itikotiko. E na so na vanua e kena ivakarau me vakayagataki na vivili me bacani ira kina na kuita.

Na tiki ni itukutuku oqo e vakarautaka na SPC (www.spc.int) ni rau sa veitaratara vata kei na LMMA Network (www.lmmanetwork.org) me vukei ira na na veikoro dauqoli e na kena soli eso na i vakasala ni kena maroroi vinaka na iqoliqoli. Me qai laurai na ivola dusidusi e na kena vakamacalataki na veivosa era vakayagataki e na tiki ni tukutuku oqo. Na veitaba mai vei Matthieu Juncker.